

Γεώργιος ΚΩΣΤΑΚΗΣ

Ο Γεώργιος Κωστάκης (ρώσικα: Георгий Дионисович Костаки, 5 Ιουλίου 1913-1990) ήταν Έλληνας συλλέκτης έργων τέχνης ρώσων καλλιτεχνών. Η καταγωγή του ήταν από τη Ζάκυνθο.

Γεννημένος στη Μόσχα από Έλληνες γονείς, ο Γεώργιος Κωστάκης δεν είχε καμία καλλιτεχνική εκπαίδευση, αλλά ανέπτυξε ένα ενδιαφέρον για την τέχνη κατά τη διάρκεια της εφηβείας του. Αρχικά εργάστηκε ως οδηγός για την ελληνική πρεσβεία έως το 1940, έπειτα ως επικεφαλής προσωπικού για την καναδική πρεσβεία. Η εργασία του στην καναδική πρεσβεία τον έφερε σε επαφή με πολλούς διπλωμάτες που επισκέπτονταν τη χώρα, τους οποίους ξεναγούσε στις γκαλερί και τα καταστήματα τέχνης της Μόσχας.

Αρχικά, η μπολσεβικική επανάσταση κάτω από την ηγεσία του Λένιν, υποστήριξε τη νέα αφηρημένη τέχνη, αλλά από το 1920 και μετά η ελευθερία των καλλιτεχνών στη Ρωσία περιορίστηκε όλο και περισσότερο. Πολλοί καλλιτέχνες θέλησαν η τέχνη τους να συμβάλει στη δημιουργία μιας νέας κοινωνίας ενώ άλλοι, παραδείγματος χάριν οι Σουπρεματιστές, συνέχισαν να εργάζονται ανεξάρτητα. Ο Λένιν πέθανε το 1924 και ο Στάλιν, που τον διαδέχτηκε ως ηγέτης του σοβιετικού Κομμουνιστικού Κόμματος, επέβαλε μια ακραία μορφή πολιτιστικής πολιτικής. Το 1932 ο σοσιαλιστικός ρεαλισμός έγινε η επίσημη κρατική *πολιτιστική* πολιτική. Ήταν μέσα σε αυτό το πολιτικό περιβάλλον, όπου ο Κωστάκης ξεκίνησε την συλλογή του.

Τα χρόνια πριν και μετά τη ρωσική Επανάσταση στη Ρωσία εκδηλώθηκε το πρώτο κίνημα αφηρημένης τέχνης, που κατόπιν θα γινόταν η κυρίαρχη μορφή τέχνης του εικοστού αιώνα. Ο Κωστάκης συνέλεξε τα έργα-καρπούς του κινήματος αυτού, που έμεινε γνωστό ως *Ρωσική Πρωτοπορία*. Η συλλογή του, που ξεκίνησε με την ανακάλυψη τριών κονστρουκτιβιστικών πινάκων σ' ένα स्टούντιο της Μόσχας το 1946, θα γινόταν το μεγαλύτερο και πιο αντιπροσωπευτικό δείγμα της τέχνης αυτής εκείνη την εποχή.

Αρχικά ο Κωστάκης είχε συλλέξει τους Μεγάλους της ολλανδικής σχολής των ζωγράφων τοπίων, αλλά οι νεωτεριστικές δουλειές του Πάμπλο Πικάσο και του Ανρί Ματίς έγιναν σύντομα το κύριο θέμα του. Κατόπιν, το 1946, ανακάλυψε τρία έργα ζωγραφικής της Όλγα Ροζάνοβα σε ένα στούντιο της Μόσχας. Περιέγραψε ως εξής το πώς εκείνες στις σκοτεινές ημέρες μετά από τον πόλεμο αυτά τα λαμπρά, διάχυτα από χρώματα και φως έργα της ρωσική πρωτοπορίας, επιδρούσαν επάνω του:

Αυτά τα έργα είχαν τεράστια επίδραση πάνω μου, με συγκλόνισαν. Τα έφερα σπίτι και τα κρέμασα δίπλα στους «Ολλανδούς». Ξαφνικά αισθάνθηκα ότι μέχρι τώρα ζούσα σε ένα σπίτι με κλειστές τις κουρτίνες, που μόλις τώρα άνοιζαν και μπήκε μέσα άπλετο φως, ήλιος. Από εκείνη τη στιγμή αποφάσισα να αποχωριστώ το οτιδήποτε πρόλαβα να συλλέξω μέχρι τότε και να ασχοληθώ μόνο με την πρωτοπορία. Αυτό συνέβη το 1946.

Εντυπωσιάστηκε τόσο πολύ από την ισχυρή οπτική επίδραση του δυνατού χρώματος και του απλού σχεδίου, που αποφάσισε να ανακαλύψει ξανά την κονστρουκτιβιστική και σουπρεματική τέχνη που ήταν χαμένη και ξεχασμένη στις σοφίτες, τα στούντιο και τα υπόγεια της Μόσχας και του Λένινγκραντ. Κυνήγησε "χαμένους" πίνακες, που έμεναν τυλιγμένοι και σκεπασμένοι από σκόνη. Συνάντησε τον Βλαντιμίρ Τατλίν και έγινε φίλος με την Βαρβάρα Στεπάνοβα. Εντόπισε τους φίλους του Καζιμίρ Μαλέβιτς και αγόρασε τις εργασίες της Λιουμπόφ Ποπόβα και του Ιβάν Κλιούν.

Μέχρι το 1960 το διαμέρισμα του Κωστάκη στη Μόσχα είχε γίνει ένας χώρος συνάντησης για τους διεθνείς συλλέκτες τέχνης και τους εραστές της τέχνης γενικά: Ανεπίσημο μουσείο της Ρωσίας της μοντέρνας τέχνης. Το άνοιγμα που έκανε η Σοβιετική Ένωση προς τη Δύση το 1973-74 συμπεριελάμβανε και τις διεθνείς πολιτιστικές ανταλλαγές, η πρώτη από τις οποίες ήταν η παρουσίαση της συλλογής *Κωστάκη* στο Ντύσελντορφ το 1977.

Το ίδιο έτος ο Γεώργιος Κωστάκης, με την οικογένειά του εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα, αλλά με τη συμφωνία ότι θα άφηνε γύρω στο 50% της συλλογής του στην κρατική πινακοθήκη *Τρετιακόφ* της Μόσχας. Πρόσφατα, το 1997, το ελληνικό κράτος αγόρασε τα 1275 έργα τέχνης της συλλογής *Κωστάκη*, που πλέον αποτελούν μέρος της μόνιμης συλλογής του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στη Θεσσαλονίκη.